

ברכות כו. מתחילת פרק רביעי עד כו: "ואסמכינהו רבנן אקרבתות" עם רש"י

תוס' ד"ה טעה, איבעיא, טעה, עד

פני יהושע מסכת ברכות דף כו עמוד א

במשנה תפלת השחר עד חצות וכו'. אע"ג דלענין ק"ש פתח בדערבית ברישא היינו משום דכתיב בשכבך ובקומך כדאיתא בריש מכילתין ואפילו לאידך שינויא התם דסמין אברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר דלפי זה הכא נמי הוה ליה למפתח טפי בדערבית ברישא כדכתיב ערב ובוקר וצהרים אשיחה ודרשינן לה לקמן לענין תפלה אלא דאפילו הכי שייך למיתני דשחר ברישא לא מיבעיא למ"ד תפלת ערבית רשות אלא אפילו למ"ד חובה נמי קתני דשחר ברישא דלמ"ד תפלת אבות תקנום נקט כסדר תיקנו אבות וכן למ"ד כנגד תמידין תקנום דהתם כתיב את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים וק"ל:

רא"ש פרק ד סימן ב עד "בשאר לילות"

רא"ש מסכת ברכות פרק ד סימן ב

נראה שאם שכח ולא התפלל יעלה ויבוא במנחה בראש חדש לא יתפלל במוצאי ר"ח שתיים כיון דאין לו להזכיר של ר"ח למה יחזור ויתפלל י"ח כיון שכבר התפלל אותה ולא דמיא להא דאמרי' הכא מתפלל במוצאי שבת שתיים של חול ויוצא בה בשל שבת דשאני הכא דאף בשבת ראוי לו להתפלל י"ח אלא מפני הטורח תיקנו שבע ברכות הלכך כשלא התפלל במנחה שבע יצא באותן י"ח ברכות שמתפלל במ"ש דאינון נמי שייכי לשבת וה"ה נמי אם התפלל במנחה בשבת י"ח ולא הזכיר של שבת אע"פ שלא יצא באותה תפלה ואם היה נזכר מבעוד יום היה צריך להתפלל ז' ברכות אפי' הכי לא יתפלל במ"ש שתיים כיון שהתפלל כבר י"ח ברכות וחכמי פרובינצ"א היו אומרים כיון שלא יצא ידי חובתו בזו התפלה הוה ליה כאילו לא התפלל וצריך להתפלל שתיים לערב אע"פ שאין מזכיר של ר"ח או של שבת והדבר מוכרע לכך היה אומר רבינו יונה ז"ל שהנכון לצאת מן הספק שיתפלל אותה לערב בתורת נדבה ואין צריך לחדש בה דבר דכיון שמתפלל אותה על דרך הספק אין לך חדוש גדול מזה כדפרישית לעיל

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף כו עמוד א

איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית שתיים ודוקא מנחה קמבעיא ליה אבל תפלת המוספין פשיטא ליה דאינו משלימה בערב דכיון שהוא מזכיר קרבן מוסף עבר יומו הוא ועוד דלא שייך הקרבן בלילה והאיך הוא מזכירו. ועוד נ"ל טעם דכל תפלה שהיא נוספת מחמת מאורע היום אין ראוי להשלימה ביום אחר שכבר עבר מאורע היום אבל שאר התפלות כיון שהן ראויות בכל יום יש להן תשלומין ביום אחר ואסיקנא טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, וי"מ דדוקא מנחה וכן נמי טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים וכן בשטעה בשל ערבית מתפלל בשחרית שתיים ולעולם משלים הוא בתפלה הסמוכה לה אבל טעה ולא התפלל שחרית אינו מתפלל ערבית שתיים וכן טעה מנחה לא יתפלל בשחרית שתיים, וי"מ דה"ה והוא הטעם וכן נראה, ומיהו דוקא בזמן תפלה לפי שכיון שהוא זמן תפלה והוא עסוק בתפלתו חוזר ומשלים מה שטעה בתפלותיו אבל שלא בזמן תפלה לא שאם לא כן מאי מתפלל ערבית שתיים ומתפלל מנחה שתיים דקאמר לימא טעה ולא התפלל שחרית קודם חצות חוזר ומתפלל לאחר חצות אי נמי טעה ולא התפלל מנחה חוזר ומשלימה כל הלילה הוה ליה למימר.

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף כו עמוד ב

ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל בראשונה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו, והכין קי"ל, ואע"ג דאקשינן עלה מדתניא טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו וסלקא בקושיא כיון דלא סלקא בתויבתא לא מדחיא מחמת כך דדילמא אי אשגחו בה הווי משכחי לה פירוקא, והלכך קי"ל כי האי וכי האי, הדא בדוכתא והדא בדוכתא וכ"כ ר"ה גאון ז"ל, ואיכא למימר דהוי טעמא דכיון דאבדיל בשניה גלי דעתיה דראשונה צלי אדעתא דתשלומין ושניה משום חובתו ולא אבעי ליה לאקדומי תשלומין לשל חובת היום, והלכך שניה עלתה לו משום חובתו אלא שצריך לחזור ולהתפלל שלישיית משום תשלומין ורואין את הראשונה כמי שאינה כדי שלא תקדם של תשלומין לשל חובת היום ומיהו אם לא הבדיל באחת מהן או שהבדיל בשתייהן אין מחזירין אותו דהא לא גלי דעתיה דראשונה לא תהא משום חובתו דשמא אע"פ שלא הבדיל בה טועה היה ואין מחזירין אותו, וכן כשהבדיל אף בשניה אפשר דטעה בשניה ושלא מדעת הבדיל בה, וכ"כ הגאון ז"ל. וכתבו בתוספות שאם שכח במנחה בראש חדש שלא הזכיר בה של ראש חדש אינו חוזר ומתפלל ערבית שתיים דמה ירויח בחזרתו דאף בתשלומין אינו מזכיר של ראש חדש וה"ה למי שהתפלל במנחה בשבת י"ח ברכות ולא הזכיר של שבת, ודבר ברור הוא דהא טעה ולא התפלל במנחה בשבת קאמר כלומר שלא התפלל כלל הא התפלל אע"פ שלא הזכיר של שבת לא, וטעמא דידהו טעמא דמסתבר הוא כיון שהוא מתפלל בתשלומין שתיים של חול.

תלמידי רבינו יונה יח. בדפי הר"ף ד"ה גמרא, טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית

ס"ב

שם תפלת השחר. אף דלברייתו של עולם ערב קודם לשחר ולהכי התחיל ריש מכילתין בק"ש של ערבית תחלה, וגם התפלות כפי שהזכירם דוד בפסוק [תהלים נ"ה, י"ח] ערב ובוקר וצהרים אשיחה, ערב קדים, וא"כ היה לו להתנא להתחיל ג"כ בשל ערבית. ונלע"ד משום דבין למ"ד אבות תיקנום, אברהם הוא הראשון. ובין למ"ד כנגד קרבנות תיקנום, הרי בקרבנות הלילה הולך אחר היום, התחיל בשל יום. וגם ערבית הוא נגד אברים ופדרים, ואם אין תמיד אין אברים ופדרים, ולכן התחיל בעיקר הקרבן. ועוד נלע"ד, כיון דתפלת ערבית רשות התחיל בתפלה שהיא חובה. ועוד נלע"ד, שרוצה לרמוז לנו שגם אם שכח תפלת מנחה יש לה תשלומין בערבית, ושאין בזה משום עבר יומו בטל קרבנו כמבואר בדברי הגמרא, ולכן סידר ערבית אחר מנחה למימר דלענין תשלומין כחד יומא חשיב.

ס"ב

טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית * שתיים. פירוש ר' יוחנן לא נחית השתא לפלוגתא דתפילת ערבית רשות או חובה, וקתני מילתיה כמאן דאמר חובה, אבל למאן דאמר רשות לא בעי תשלומין כלל, דהיא גופה רשות * והכי משמע במס' יומא * דאמר רב תפלת געילה פוטרת של ערבית והאמר רב תפלת ערבית רשות כמ"ד חובה, אלמא דמ"ד רשות לא בעי פטור דגעילה, וה"ה דלא מיצריך תשלומין.

ס"ב ס"ב ס"ב

ב בענין הבדלה בתפלה

ב הנה בשכח להתפלל במוצאי-שבת, דמתפלל למחר שנים. באיזו יבדיל, אמר הגרי"ח ז"ל, דאף דתפילה שניה אתיא לתשלומין, מ"מ צריך לאמר הבדלה בראשונה, משום דדין הבדלה אינו סדר בתפילת ערבית של מוצאי-שבת, כי אם דהוא דין בתפילה ראשונה של חול, ואף אם הוא תפלת יום א'